

Načini poslovanja s spisi pri okrajnih in občinskih komitejih Komunistične partije Slovenije (KPS) / Zveze komunistov Slovenije (ZKS) v letih 1945-1989

BOJAN HIMMELREICH

Gradivo, ki je nastajalo pri poslovanju komitejev KPS (ZKS), je od svojega nastanka leta 1949 zbiral Zgodovinski arhiv (ZA) CK KPS (ZKS).¹ Čeprav je leta 1973 sekretariat CK sprejel sklep, da bo ZA CK ZKS hranil le gradivo, ki je nastajalo pri CK, medtem ko naj arhivsko gradivo lokalnih organov ZKS prehaja v hrambo pokrajinskim zgodovinskim arhivom, ga v Zgodovinskemu arhivu Celje (ZAC) nismo hranili, ker je bilo prevzemanje zaradi prostorske stiske onemogočeno. ZAC se je sicer na to nalogo pripravljal (ko ga je "o aktualnosti sklepa" obvestil CK septembra 1978).

Po razpustitvi ZKS ga je prevzel Arhiv Republike Slovenije, ki je gradivo, nastalo pri komitejih na območju njegove pristojnosti, izročil ZAC poleti leta 1993. Gradivo je bilo izročeno urejeno in okvirno popisano. Njegovo valorizacijo so opravili že v ZA CK in je bilo ob izročitvi skoraj v celoti arhivsko, zato pri urejanju v ZAC ni bilo izločeno veliko (le morebitni duplikati, nepomembna finančna in članska dokumentacija).

Kolikor je zaradi pomanjkljivo ohranjenega gradiva moč ugotoviti (članek se naslanja le na gradivo komitejev, hranjenih v Zgodovinskem arhivu Celje), so komiteji KP/ZK od leta 1945 do uvedbe arhivskih znakov leta 1959 za evidenco spisov vodili navadne delovodnike (po tekočih številkah) in indekse spisov. V gradivu nekaterih okrajnih komitejev (Krško, Šoštanj, Trbovlje) so ohranjeni delovodniki že iz leta 1946. Tedaj so še "rokopisni", narejeni "doma", v letu 1947 pa so že v tiskanih zvezkih. Že v letu 1946 so imeli izdelano razdelitev gradiva za odlaganje v štiri "mape za odlaganje", ki so jih poimenovali: I. CK KPS Ljubljana, II. Okrožni komite KPS, III. Okrajni komite (razni), IV. Teren (celice). A vsi spisi v delovodniku niso dobili tega "vložnega zaznamka". Indeksi k delovodniku so prvič omenjeni v letu 1948, tako delovodniki kot indeksi pa se pri posameznih okrajnih komitejih pojavljajo prvič šele v letu 1950, 1953 ali celo 1956.

Občinski komiteji, oblikovani leta 1952, so najprej vodili le delovodnike za prejete in odposlane spise (imenovali so jih delovodniki poš-

te). Prve zasledimo v ohranjenem gradivu v letu 1954 (Celje, Trbovlje), pri večini komitejev so prve omembe iz let 1955 in 1956.

Poslovanje s spisi v okrajnih in občinskih komitejih ZKS je doživelo večjo spremembo leta 1959. Organizacijsko-politični sekretariat CK ZKJ je februarja izdal Odlok o pisarniškem poslovanju v komitejih ZKJ in na tej podlagi tudi navodilo za njegovo izvrševanje. Veljati je začel 1. maja. Komiteje je glede na velikost razdelil v štiri kategorije in jim predpisal vodenje knjig in evidenc. Manjši komiteji (npr. v podjetjih) so morali voditi delovodnik, knjigo odposlane pošte in knjigo obdelanih ali vezanih zapisnikov; srednji komiteji (občinski komiteji v manjših krajih) so morali poleg naštetega voditi še kazalo k delovodniku; večji komiteji (občinski komiteji v večjih mestih) so morali voditi običajni, zaupni in strogo zaupni delovodnik, seznam spisov, kazalo, knjigo odposlane pošte, kurirsko knjigo in knjigo obdelanih ali vezanih zapisnikov; največji komiteji (okrajni komiteji) pa so morali voditi vse z navodilom predpisane knjige in evidence (poleg že naštetih še interno dostavno knjigo, knjigo prejete pošte, kontrolnik poštne, arhivsko in dežurno knjigo).

Omenjena navodila za izvrševanje odloka o pisarniškem poslovanju so kot arhivski fond pojmovala urejeno gradivo ene organizacije ali organa v celoti. Tako je arhivski fond okrajnega komiteja celotno gradivo, ki beleži njegovo delo, delo drugih (nižjih) organov in vseh organizacij na njegovem območju. Po tem načelu bi morali tudi urediti gradivo preteklih let pred začetkom veljavnosti navodil. Za na novo nastajajoče gradivo je bilo določeno, da ga bodo vlagali v arhiv, ki mora biti urejen v največ dveh letih. Okrajni in občinski komiteji naj bi gradivo hranili le tri leta, o tem vodili arhivsko knjigo kot inventarni pregled arhiva in ga po preteku tega obdobja izročali ZA CK ZKS. Dveletno obdobje za ureditev starejšega gradiva je bilo določeno, ker so se zavedali, da gradivo preteklih let, še zlasti za prvo povojno obdobje, marsikje ni bilo primerno urejeno in zavarovano. Ker so ocenili, da je ta arhiv glavni zgodovinski vir za znanstveno preučevanje vloge KP/ZK, so pri komitejih ustanovili komisije za ureditev arhivov ter natančno določili način ureditve le-tega in izdelavo kazal, na osnovi katerih so vpisovali gradivo v spre-

¹ Darinka Drnovšek, Martin Ivanič, Prikaz gradiva Zveze komunistov Slovenije po osvoboditvi, Arhivi 1983, šte. 1-2, str. 63

jemno knjigo ZA CK ZKS.

Kot je bilo že omenjeno, so navodila v obvezno uporabo uvedla arhivske znake za urejanje arhiva. Z njimi naj bi vodili celoten arhiv, sledeč organizacijski shemi in sistemu poslovanja. Za vsak arhivski znak naj bi nastavili ločen fascikel z oznako organizacijske enote, letnico, arhivskim znakom in kratko vsebino vloženi zadev. Organizacijskih enot je bilo pet, gradivo znotraj vsake pa se je še delilo:

01 Sekretariat

- 01/1 Splošno
- 01/2 Dopisovanje s CK ZKS
- 01/3 Dopisovanje z OK ZKS
- 01/4 Statistika in evidenca
- 01/5 Zapisniki plenuma, sej komiteja in sekretariata
- 01/6 Članski dokumenti
- 01/7 Prošnje, predlogi in pritožbe
- 01/8 Naročilo članskih izkaznic
- 01/9 Zapisniki osnovnih organizacij ZK
- 01/10 Ponovni sprejemi v ZK

02 Ideološka komisija

- 02/1 Splošno
- 02/2 Ideološka komisija CK ZK
- 02/3 Ideološka komisija OK ZK
- 02/4 Ideološka komisija občinskega komiteja ZK
- 02/5 Seminarji
- 02/6 Politična šola

03 Kadrovska komisija

- 03/1 Splošno
- 03/2 Kadrovska komisija CK ZK
- 03/3 Kadrovska komisija OK ZK
- 03/4 Kadrovska komisija občinskega komiteja ZK
- 03/5 Informacije in analize
- 03/6 Dopisovanje v zvezi s šolanjem kadra
- 03/7 Kadrovski sestav partijskih vodstev
- 03/8 Kadrovski sestav vodstev osnovnih organizacij ZK
- 03/9 Karakteristike

04 Revizijska komisija

- 04/1 Splošno
- 04/2 Poročila revizijske komisije občinskega komiteja ZK

05 Splošni posli

- 05/1 Splošno
- 05/2 Finančno in materialno poslovanje
- 05/3 Uslužbenske zadeve

Omenjeni način poslovanja je postal obvezen za komiteje ZK leta 1959, vendar so nekateri tako označevali gradivo in ga odlagali že pred tem. Primer je občinski komite Laško, ki je uporabljal petštevlično klasifikacijo že leta 1958. To

so izjeme, izjeme pa so bili tudi tisti občinski komiteji, ki so sledili navodilom in začeli poslovati z gradivom s petštevlično klasifikacijo že leta 1959. Večina jo je uvedla v letih od 1960 do 1964, okrajni komite Celje pa šele leta 1965.

Omenjeni sistem znakov je veljal do novega navodila za pisarniško poslovanje okrajnih in občinskih komitejev, ki je začel veljati 1. januarja 1964. Uvajal je novo označbo posameznih organizacijskih enot (dopolnilnih znakov znotraj enot, po katerih so združevali gradivo pred arhiviranjem, ne navajamo):

- 01 Komite ZKS (občinski ali okrajni)
- 02 Sekretariat
- 03 Ideološka komisija
- 04 Komisija za kadre
- 05 Organizacijska komisija
- 06 Kontrolna komisija
- 07 Osnovne organizacije
- 08 Splošne in finančne zadeve

Omenjena klasifikacija je bila glede števila arhivskih znakov nespremenjena vse do leta 1983, vsebina posameznih znakov, čeprav je bila okvirno nespremenjena, pa se je v drugi polovici začela polagoma širiti in deloma spreminjati. Omenjene spremembe so opisane na primeru Občinskega komiteja Celje. Vsebina treh arhivskih znakov (01, 04 in 08) ni doživela nobenih sprememb, več pa je tistih, ki so jim bile dodane nove vsebine. Znak 02 je od leta 1966 vključeval tudi gradivo komisije za družbeno-ekonomska in politična vprašanja (kasneje so jo označevali kar kot ekonomsko), od 1975 pa tudi komisije za samoupravljanje. Pod znakom 03 je od leta 1976 poleg gradiva ideološke komisije moč najti tudi gradivo komisije za delo z mladimi. Njeno gradivo je leta 1971 (sicer izjemoma, kar velja tudi za versko komisijo) najti pod znakom 05, sicer pa je ta znak ves čas vseboval spise organizacijske, od leta 1976 pa tudi statutarne komisije. Gradivo kontrolne komisije je pri znaku 06 leta 1966 zamenjalo gradivo komisije za mednarodne odnose in ekonomsko politiko ali na kratko za mednarodna vprašanja, kot so jo imenovali kasneje. Pri znaku 07, ki je prvotno vseboval gradivo OO, predvsem zapisnike sestankov, od leta 1974 najdemo tudi gradivo komisije za informativno dejavnost, pri znaku 08 pa lahko že od leta 1964 sledimo tudi delu revizijske komisije.

Prvo spremembo števila arhivskih znakov prinese šele leto 1982. Tedaj je dodan znak 09, ki je vseboval gradivo komisije za preučevanje zgodovine ZK. Koreniti poseg v označevanje spisov pa pomeni uvedba nove delitve arhivskih znakov leta 1983:

- 01 Občinski komite ZKS
- 02 Predsedstvo občinskega komiteja ZKS

02/1	Aktiv komunistov – delavcev	011	Komisija za prošnje in pritožbe
02/2	Kadrovska komisija	012	Komisija za SLO in DS
02/3	Komisija za družbeno-ekonomske odnose	013	Aktivi ŽK v organizacijah, društvih in SIS
02/4	Delovne skupine	014	Osnovne organizacije ŽK
03	Tovariško razsodišče	014/1	Akcijske konference (delovne, problem-ske)
04	Nadzorna komisija	015	Sveti ŽK v krajevni skupnosti
05	Statutarna komisija	016	Splošna služba
06	Komisija za organiziranost, razvoj in kadrovsko politiko v ŽK	017	Finančna služba
07	Komisija za idejno in teoretično delo v ŽK	018	Statistika in evidenca
07/1	Občinska politična šola in seminarji	019	Samoupravni akti delovne skupnosti orga-na ZKS občinskega komiteja
08	Komisija za informativno in propagandno dejavnost		
09	Komisija za mednarodno sodelovanje ŽK in za vprašanja v zvezi z našimi delavci v tujini		
010	Komisija za preučevanje zgodovine zveze komunistov		

Ta razdelitev znakov je bila v veljavi do konca delovanja Občinskega komiteja leta 1990.

*Stari "plac" pred nekdanjo osnovno šolo (danes Trg Pavla Rušta), Vipava 1902.
Z razstave Grema v trg Pokrajinskega arhiva v Novi Gorici.*